

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. X. De modo cognitionis Angelicæ,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

rationis pro nobis, & Iesum eas sine medio docentem, ut patet Isaia 63. ubi quaerentibus Angelis: Quis est iste qui venit de Edom? Respondit: Ego qui loquor iustitiam.

DISPUTATIO X.

De modo cognitionis Angelicæ.

Ad quaestionem 58. D. Thomæ.

Explicatis quidditate, medio, & objecto cognitionis angelicæ; ad completam illius notitiam, superest tantum exponere modum illius, & difficultates aliquas quæ circa illum occurrunt, breviter resolvere.

ARTICULUS I.

Virum Angeli semper sint in aliquo actu secundo intelligendi?

Supponimus tanquam certum, Angelos non debere semper actu cognoscere omnia objecta quæ possunt naturaliter intelligere: nulla enim est necessitas ob quam Angeli debeant semper esse in actuali consideratione rerum omnium naturalium. Hoc supposito, inquirimus, an saltem respectu aliquorum objectorum semper debeant esse in actu secundo, & quænam sint illa objecta?

S. I.

Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

Dico primo, Angelum necessario seipsum in actu secundo semper cognoscere. Est contra Vazquem, Puteanum, & quosdam alios Recentiores. Est tamen D. Thomæ qui est 8. de verit. art. 6. ad 7 ubi ait: *Intellectus Angeli non est in potentia respectu essentia eius, sed respectu eius semper est in actu.* Et art. 14. ad 6. *Mens Angeli semper se actualiter intelligit: quod ideo contingit, quia mens Angeli intelligit se per essentiam suam quæ semper informatur.* Quibus verbis conclusionem nostram & docuit & probavit: Cum enim Angelus intelligat se per suam essentiam, ut speciem intelligibilem, & semper illam habeat præsentem, eaque informetur in esse intelligibili, ut præcedenti disputatione declaravimus, manifestum est, Angelum semper & necessario seipsum actu intelligere.

2. Præterea, ut discurrit idem S. Doctor 2. cont. Gent. cap. 97. Omnis substantia vivens habet aliquam operationem vitæ in actu, quæ inest ei semper & necessario, licet aliæ quandoq; ei insint in potentia, sicut animalia semper nutriuntur, licet non semper sentiant. Substantiæ autem separatae sunt substantiæ viventes, nec habent aliam operationem vitæ, nisi intelligere & velle: Oportet ergo quod semper & necessario sint actu intelligentes respectu alicujus objecti, quod non potest esse aliud quàm propria eorum substantia, quæ est objectum maximè eis connaturale & proportionatum.

3. Confirmatur: Omnis motus secundum naturæ ordinem debet reduci in primum motum determinatum ab ipsa natura, qui sit causa exteriorum: unde in animali omnes motus vitales reducuntur in motum cordis, qui fluit quasi proprietas à natura animalis, ipsique semper convenit, ut docet

A D. Thomas in opusculo de motu cordis: Ergo similiter omnis cognitio & volitio naturalis Angeli debet in cognitionem & dilectionem sui, tanquam in primam operationem ab ipsa natura determinatam & procedentem reduci.

Dico secundo, Angelos semper & necessario cognoscere Deum ut suæ naturæ auctorem Ratio est, quia cum quilibet Angelus seipsum comprehendat, debet necessario cognoscere habitudinem & dependentiam quam habet respectu Dei: Sed hæc dependentia cognosci non potest, nisi aliquo modo cognoscatur Deus: Ergo Angelus semper & necessario Deum ut suæ naturæ auctorem cognoscit. Adde quod in illa Dei cognitione naturalis ejus beatitudo consistit: beatitudo autem (ut docet Aristoteles 10. Ethicorum) non est secundum habitum, sed secundum actum: Ergo &c.

Dico tertio: Intelligentiæ motrices cælorum continuo eos intelligunt: eos enim movent efficiaci sui intellectus conceptione, ut supra in fine 5. disp. ex Aristotele & D. Thoma ostendimus. Angeli etiam custodes suos clientes, & quæcumque eorum curæ commissa sunt, semper cognoscunt; quippe cum illis semper invigilent. Denique Dæmones semper suos cruciatus & alligationem ad ignem corporeum apprehendunt: torquentur enim cognitione suæ penæ & supplicii, à qua proinde nunquam eximuntur. Contra vero Angeli Beati semper sunt in actu respectu cognitionis & fruitionis Dei, & eorum quæ videntur in verbo: quia in hac visione beatitudo eorum consistit; beatitudo autem non consistit in habitu, sed in actu, ut ex Aristotele dicebamus; Ergo &c.

S. II.

Solvuntur obiectiones.

Contra primam conclusionem objici potest, quod nullum objectum, præter Deum clarissimum, potest necessitare intellectum & voluntatem ad sui cognitionem & amorem: Ergo Angelus à propria substantia non potest ad sui cognitionem & amorem necessitari.

D Sed facile respondetur, quod quamvis non necessitetur Angelus ad sui cognitionem & amorem, à propria substantia, tanquam ab objecto, quæ non habet omnimodam rationem boni; benevolentiam tamen à principio, in quantum cognitio propriæ substantiæ est proprietas Angeli dimanans ab ejus essentia; eo ferè modo, quo motus cordis fluit quasi proprietas à natura animalis.

Objiciunt secundo quidam Recentiores: Non videtur esse impossibile quod se offerat intellectui Angeli aliquod objectum, ita ipsum captivum ad sui cognitionem & admirationem, & ita adequate illum occupans, ut aliquo tempore sui memor esse possit, & manere in solâ illius objecti contemplatione.

E Respondeo hoc esse impossibile: Tam quia, ut jam dicebamus, cognitio sui fluit à substantia Angeli tanquam proprietas, & est prima operatio naturalis ipsius: Tum etiam quia substantia Angelus semper ejus intellectum per modum speciei intelligibiliter informat. Unde sicut si species alicujus objecti pupillâ oculi naturaliter afficeret, ab ejus visione non posset oculus desistere, quantumvis quæ aliud objectum excellens illi offerretur: ita pariter non potest aliquod objectum, quantumvis excellens & perfectum, ad sui cognitionem & admirationem Angelum sic rapere, ut illam distrahat à propriæ substantiæ cognitione.

ARTICULUS II.

Utrum Angelus possit multa simul intelligere?

Pro resolutione hujus difficultatis observandum est, duobus modis multa simul posse intelligi, nimirum vel ut multa sunt, vel ut sunt unum. Intelligentur ut multa, quando sic intelliguntur ut non habeant ordinem ad aliquod unum intelligibile: ut unum vero, quando intelliguntur ut ordinata ad unum intelligibile. Hoc præmissis, sit.

§. I.

Conclusio negativa statuitur.

Dicitur nec Angelum, nec hominem posse plura per modum plurium intelligere, bene tamen per modum unius. Est contra Molinam, Vasquezem, Suarezem & alios Recentiores. Est tamen D. Thomæ hic art. 2. ubi sic habet: *Multa inordinata quod sunt distincta non possunt simul intelligi, sed secundum quod univertur in uno intellectu, sic simul intelliguntur.* Idem docet Aristoteles 2. Topic. cap. 4. loco 38. his verbis. *Constat plura scire, cogitare autem non: per scire autem intelligit scientiam & cognitionem habituales, & per cogitare, cognitionem actuales.* Unde Sueffanus ibi ait: *Scimus enim habitu uno scire, in propria, aut problemata, aut conclusiones: scimus autem & sermocinamur de uno dicitur.* Et Aphroditæus: *Omnis, inquit, qui intelligit, unam aliquam intelligit: ut enim impossibile est plures orationes simul dici, sic etiam intelligi simul potest, nam intellectio est quedam oratio ipsius animæ in se ipsa.*

Ratio etiam id suadet: Nam si intellectus plura ut plura simul intelligeret, vel unico actu, vel pluribus ea cognosceret? Neutrum dici potest: Ergo &c. Major patet, Minor verò quoad utramque parem suadet. Et in primis quod plura ut plura non possint unico actu simul intelligi, videtur manifestum: Nam ut ait D. Thomas articulo citato, *Sicut ad unitatem motus requiritur unitas termini, ita ad unitatem operationis requiritur unitas objecti:* Sed plura ut plura non habent rationem unius objecti: Ergo nequeunt simul per eundem actum cognosci.

Quod verò nec diversis actibus possint plura per modum plurium ab eodem homine vel Angelo simul cognosci, sic ostenditur. Quælibet intellectio est ultima actualitas respectu intellectus & speciei intelligibilis a quibus procedit: Sed non est possibile quod eadem potentia aut eadem forma sit simul terminata pluribus actualitatibus ultimis: Ergo repugnat quod intellectus humanus vel Angelicus diversis actibus plura ut plura simul intelligat. Major patet, Minor probatur. Nam generaliter loquendo quælibet potentia terminata actualitate ultimâ, ita expletur per illam, ut quavis ea abjectâ possit aliam recipere, non tamen simul cum præexistenti: propterea si quidem materia prima non potest recipere aliam formam substantialem simul remanente priori, quia cum ambæ sint ultimæ actualitates, prima actualitatem potentiam illius pro tempore quo est in materia, alioquin per illam esset & non esset ultimo actualata & terminata. Propterea etiam repugnat, quod eadem linea terminetur pluribus

Tom. II.

A punctis; quod idem corpus, secundum eandem sui partem, pluribus & diversis figuris sit figuratum; & sic de aliis.

Ex hoc probata manet secunda pars conclusionis: plura enim ut ordinata ad unum, possunt unica intellectuone intelligi, quia de formali sunt tantum unum, licet de materiali sint plura: Ergo intellectus humanus vel Angelicus potest plura per modum unius intelligere. Hæc conclusio magis constabit ex solutione argumentorum.

§. II.

Solvantur obiectiones.

Objicies primò, Cognoscere diversa objecta per distinctos actus & diversas species, est plura ut plura cognoscere: Sed Angelus de facto diversa objecta per distinctos actus & diversas species simul cognoscit, simul enim clarè cognoscit Deum per essentiam divinam gerentem vices speciei, & seipsum per propriam substantiam, & alia à se per species accidentales ei infusas: Ergo plura ut plura simul intelligit.

Respondeo distinguendo Majorem: Cognoscere diversa objecta per distinctos actus & species, nullam inter se habentes habitudinem & subordinationem, est plura ut plura cognoscere, concedo Majorem: per distinctas species & actus inter se subordinatos, nego Majorem: ut enim communiter dicitur, *Vbi est unum propter aliud ibi est unum tantum.* Ad Minorem similiter dicendum est, quod quando Angeli Beati per essentiam divinam tanquam per speciem intelligunt Deum, & seipsos per propriam substantiam gerentem vices speciei, aliaque à se per species accidentales ei superadditas, tales intellectuones & species sunt inter se subordinatæ; eò quod essentia divina, per quam elicitur visio beatifica, est eminentissima, continens in se quicquid perfectioris est in aliis formis intelligibilibus: unde omnes species Angelo inditæ, & substantia illius, se habent ad essentiam divinam aliquo modo sicut species quinque sensuum exteriorum ad speciem sensus communis, cum quæ non ponunt in numero, sed reputantur una species, quia illa representat altiori modo quicquid ista representant. Similiter etiam species inditæ quodammodo subordinatæ substantiæ Angeli, ut gerentis vicem speciei, quia hæc est aliquo modo excellens respectu illarum, cum representet, confusè saltem, omnia illarum objecta, unde essentia divina potest esse ratio determinans ad usum aliarum specierum, & ad cognoscenda objecta per illas representata; & similiter propria substantia potest esse Angelo ratio intelligendi seipsam, & mediâ sui cognitione, illum determinare & constituere in actu, ut possit uti quælibet specie indita.

Hæc doctrina & solutio sumitur ex D. Thomæ quæst. 8. de verit. art. 14. ad 6. ubi sic ait: *Mens Angeli semper se actualiter intelligit... nec tamen cum mens Angeli quodammodo se intelligit & aliud aliud, intelligit simul multa, nisi ut unum, quod sic patet: si enim aliqua duo ita se habeant, quod unum sit ratio intelligendi aliud, unum eorum erit quasi formale, & aliud quasi materiale; & sic illa duo sunt unum intelligibile, cum ex forma & materia unum constituatur. Unde intellectus quando intelligit aliquid per alterum, intelligit tantum unum intelligibile, sicut patet in visu: lumen enim est quod videtur color, unde se habet ad*

Ecc. iij

694-

colorem quasi formale, & sic color & lumen sunt unum tantum visibile, & simul à visu videntur, Essentia autem Angeli est ratio cognoscendi omne quod cognoscit, quamvis non perfectè, propter quod formis superadditis indiget: cognoscit enim omnia per modum substantiæ suæ, ut dicitur in libro de causis, & secundum propriam virtutem & naturam, ut dicit Dionysius cap. 7. de divinis nominibus unde cum intelligit se & illa, non intelligit simul multa, nisi ut unum.

14 Dices: Angelus movens cælum, seipsum intelligendo, simul cælum quod ab eo movetur intelligit, cum moveat illud per intellectum & voluntatem: Sed cognitio cæli moti ab Angelo, nullam habet subordinationem ad cognitionem quam habet Angelus de seipso: Ergo Angelus potest cognoscere diversa objecta per actus distinctos, nullam inter se habentes habitudinem & subordinationem, subindeque plura ut plura simul intelligere.

15 Respondeo concessi: Majori, negando Minorem: cælum enim & ejus motus pertinent quodammodo ad perfectionem Angeli ipsum moventis, subindeque eorum cognitio ad perfectam Angeli notitiam ordinatur. Idem dicendum est de cognitione eorum quæ sunt commissa Angelorum custodia: illa enim cognitio ad perfectam Angeli custodis notitiam quodammodo pertinet, & per consequens facit quodammodo unum cum illa.

16 Objicies secundò: Sensus tam externus quam internus cognoscit simul plura per modum plurimum: visus enim simul videt plures homines, plura animalia, plures arbores, & alias res in prospectu positas; auditus etiam simul audit vocem loquentis, & sonum campanæ, tactus quoque plures qualitates in eadem re simul percipit, nempe frigus, duritiem, aut molliem; & denique sensus communis objecta visus, auditus, gustus, tactus, & olfactus simul percipit: cur ergo hoc idem non tribuemus intellectui, qui multo perfectior facultas est, & maximè intellectui Angelico.

17 Respondeo primò, negando Antecedens: nam quando plura objecta à sensibus externis vel internis simul percipiuntur, non per modum plurimum, sed per modum unius cognoscuntur, quatenus scilicet unum objectum adæquatum & totale unius sensationis efficiunt, & per unicam speciem representantur. Ita D. Thomas quodlibet. 7. art. 2. ad 1. ubi hæc scribit: *Sensus communis quantum sit una potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, in quantum coniungitur diversis sensibus propriis; sicut unum centrum coniungitur pluribus lineis: unde immutationes omnium sensibilibus simul terminantur ad sensum communem; sicut motus qui esset per omnes lineas, posset simul terminari ad centrum. Sed intellectus non multiplicatur modo predicto in plures potentias, & ideo non est simile.* Alia etiam inter intellectum & sensum tam externum quam internum reperitur differentia: nam sensus est potentia organica, & ideo potest in diversis partibus organi diversas sensationes elicere; quod non potest intellectus, quia est potentia inorganica & indivisibilis. Unde secundò responderi potest, dato antecedente, negando consequentiam & paritatem.

18 Objicies tertio: Plures simul dantur species intelligibiles in intellectu tum humano, tum Angelico, non coordinatæ inter se, seu non ordinatæ ad

representandum unum, sed representantes plura ut plura: Quidam ergo in illo simul esse poterunt plures intellectiones & species expressæ, quibus plura ut plura cognoscantur.

Respondeo rationem disparitatis esse, quia species intelligibiles ex parte principii intellectivi tenent, & se habent per modum principii & causa intellectiōis, intellectiō autem & species expressæ sunt ultimus terminus, & ultima actualitas potentie intellectivæ, ut patet ex supra dictis: licet autem ejusdem possint dari plura principia partialia, & plures formæ & virtutes idem principium totale complentes; repugnat tamen eandem rem habere plures ultimas actualitates, pluresque terminos ejusdem rationis, & non subordinatos, ut supra ostendimus.

ARTICULUS III.

Verum in Angelis posse esse discursum.

§. I.

Quibusdam præmissis conclusio negativa statuitur.

Scotus in 2. dist. 7. quæst. 1. admittit in Angelis discursum, tam circa naturalia quam circa supernaturalia. Ei favet Molina in præfati, dicens quod Angelus discurret per accidentia circa objecta. Suarez verò libro 2. de Angelis cap. 43. docet angelos posse discurrere circa supernaturalia, & circa naturalia quæ non possunt cognoscere evidenter, qualia sunt futura contingentia, & cogitationes cordis. Econtra Divus Thomas & ejus Discipuli omnem prorsus Angelis denegant discursum, tam actuale quam possibile; & circa res tam naturales quam supernaturales, tam circa ea quæ evidenter cognoscunt, quam circa ea quæ conjecturaliter solum intelligunt. Pro qua sententiæ declaratione, duo præmittenda sunt.

In primis cum eodem S. Doctore supra quæst. 14. art. 7. observandum est, duplicem esse discursum; unum improprium, qui dicit tantum successionem actuum se consequentium absque illatione, ut quando intellectus intelligit hoc post hoc: alterum proprium, qui non solum successionem, sed etiam causalitatem inter actus importat, ut prior causet & inferat posteriorem. De primo non est difficultas in præfati, quia manifestum est illum reperiri in Angelo: cum enim non sit actus purus, nec in esse intelligibilis, nec in esse naturali, sicut Deus, omnia unico actu intelligere nequit, sed pluralitate actuum sibi succedentium indiget. Unde solum hic agimus de secundo discursu.

Supponendum est etiam, ad verum & proprium discursum, non sufficere, quod unum objectum sit ratio cognoscendi aliud: alias scientia Dei & visio beatifica essent discursivæ; cum essentia divina sit ipsi Deo & beatis ratio cognoscendi creaturas: potentia etiam visiva esset discursiva cum lumen sit illi ratio videndi colores, ut docent Averroës & Avicenna. Verus ergo & proprius discursus duas necessario requirit condiciones: prima est distinctio actuum, quæ sit realis, si discursus sit formalis; secunda est, quod sit illatio & vera causalitas inter actus, ita ut prior causet & inferat posteriorem; quod accidit quando intellectus intelligit hoc ex hoc, sive quando ex uno prius cognito devenit ad cognitionem alterius posterioris cogniti: hæc tamen prioritas & posterioritas non est semper

pientia & intelligentia nuncupatur. Unde Justinus Martyr, referente Baronio, initio historiae Ecclesiasticae, ait Christianos esse nominandos, quotquot è gentibus, licet adventum Christi præcesserint, cum ratione vixerunt; quia nimirum Christus est ratio & sapientia aeterna.

29 Secundò magis impugnatur hæc Molinae responsio: Angelus non potest pro sua libertate immutare modum naturalem suæ cognitionis; utpote qui non subditur ipsius libertati, sed ex natura sua ei cognovit: cognoscere autem conclusiones, simul intuenso earum principia, absque illatione unius ex alio, est modus cognoscendi ei maxime connaturalis, quia ipsum exigit natura Angelica, ratione suæ perfectionis & excessus supra naturas intellectuales inferiores. Unde (ut respondeatur ad id quod additur de doctrina Thomistarum) licet possit Angelus, utendo inadæquatè aliquà ex suis speciebus, solum in ipsa intueri principium, & ibi sistere, cum tamen postea utendo eadem specie, vult in ipsa intueri conclusionem, nequit id facere, ex illa priori cognitione deducendo aliam; sed eà omisâ, debet talem elicere cognitionem, per quam simul inueatur & principium & conclusionem: quia (ut jam ostendimus) hoc exigit naturalis ejus modus cognoscendi.

30 Dices secundò cum Suare, hac ratione D. Thomæ ad summum concludi, quòd Angelus non possit discurre circa objecta naturalia; subindeque cum ipsa adhuc stare, quòd utatur discursu circa supernaturalia; cum circa ea non habeat ex se lumen perfectum, sed ad summum potentiam obedientialem.

Sed contra: Sicut gratia non deprimit naturam ad ordinem inferiorem, quia de se est immaterialior & elevatior quàm natura, ita cognitio supernaturalium, quæ est aliquid Angelo gratuitum, non deprimit modum intelligendi ipsi connaturalem, sed potius ipsum perficit & elevat. Ergo Angelus cognoscendo supernaturalia, non deprimitur ad modum cognoscendi suæ naturæ inferiorem, qualis est modus cognoscendi per discursum; sed relinquitur cum modo intelligendi sibi connaturali, solumque cum eo elevatur ad altiorum ordinem.

Adde quòd, lumen supernaturale de se non est discursivum, ut testatur D. Thomas 2. 2. quæst. 9. art. 1. ad 1. sed solum ex parte subjecti, quando scilicet est in subjecto ex se discursivo: Ergo cum Angelus, qui est subjectum talis luminis, in ordine ad cognitionem supernaturalem, ex se, sive ex sua natura non sit discursivus, non recipit tale lumen ut discursivum, subindeque non discurret circa supernaturalia.

31 Confirmatur: In hoc principio, *Christus est homo*, continetur necessariò hæc conclusio, *Christus est risibilis*: Ergo sicut lumine naturæ Angelus uno & indivisibili actu cognoscit Petrum esse hominem, & esse risibilem, ut fatetur Suarez; ita lumine supernaturali fidei, unico & simplicissimo actu, illas duas propositiones simul attingit, & unico intuitu in hoc principio, *Christus est homo*, videt illum esse risibilem.

Ex quibus patet, quòd non solum de facto Angelus non discurret, sed etiam quòd nullo modo sit possibile ipsum discurre, sive per se, sive per accidens, sive circa naturalia, sive circa supernaturalia. Sicut enim intellectus hominis, quantumcumque imperfecte se habeat in aliqua cognitione, nunquam dejicitur ad hoc ut modo brutali

A cognoscat, nempe per instinctum & determinationem, non verò per arbitrium & discursum in Angelus, quomodo cumque cognoscat supernaturalia, futura contingentia, cogitationes cordis, & alia ejusmodi, nunquam tamen in modo cognoscendi ad hoc deprimitur, ut ea sicut homo per discursum propriè dictum intelligat.

s. II.

Præcipue objectiones solvantur.

Objicies primò: Illud agens intellectuale est propriè discursivum, etiam circa naturalia, quòd habet distinctas de illis cognitiones, quarum una causatur ex alia: Sed Angelus ita se habet. Ergo discursivus est. Major constat ex suppositione ab initio facta. Minor verò probatur: Nam ex una parte Angelus ex cognitione sui cognoscit Deum, & ex cognitione causæ naturalis intelligit illius effectus; ex alia verò parte istæ cognitiones sunt distinctæ & diverse, quia (inquit Molina) una est intuitiva, nempe cognitio quam habet Angelus de seipso, & illa quam habet de causa naturali; alia verò abstractiva, scilicet cognitio quam habet de Deo, ex cognitione sui, & cognitio effectus quam ex cognitione causæ naturalis deducit: Ergo &c.

Confirmatur: Angelus habet diversas & distinctas volitiones, quarum una causatur ex alia; nam ex intentione finis, eligit media; & ex dilectione sui necessaria libere diligit alia à se: Ergo similiter potest habere diversas cognitiones, quarum una causatur ex alia.

Respondeo ad objectionem, negando Minorem. Ad cujus probationem, concessa primâ parte illius, nego secundam, quòd scilicet cognitio illa quam habet Angelus de Deo, ex cognitione sui, sit distincta à cognitione suæ essentiae; & similiter quòd cognitio effectuum quam habet ex cognitione causæ naturalis ipsorum, sit formaliter diversa à cognitione talis causæ: Ad probationem subjunctam in contrarium, quâ convincitur Molina ad concedendum Angelis discursum propriè sumptum, dico unam eandemque notitiam posse esse respectu diversorum objectorum intuitivam simul & abstractivam; ut constat in visione Beata, quæ unica numero existens in quolibet Beato, est intuitiva Dei & creaturarum existentium, abstractiva verò respectu possibilium: unde non est mirum quòd eadem cognitione, quâ Angelus suam essentiam intuitivè intelligit, Deum abstractivè cognoscat; & eadem notitiâ, qua intuetur causam aliquam naturalem, abstractivè intelligat ipsius effectum.

Ad confirmationem, dato Antecedente, nego Consequentiam & paritatem. Ratio disparitatis assignatur à D. Thoma infra quæst. 60. art. 2. in corp. ubi sic habet: *Cognitio intellectus sit secundum quòd vos coenite sunt in cognoscendo. Est autem ex imperfectione intellectualis naturæ in lumine, quòd non statim eius intellectus naturaliter habet omnia intelligibilia, sed quaedam, quædam in alia quodammodo noverat: sed actus appetitivæ virtutis est è converso secundum ordinem appetentis ad res; quarum quaedam sunt secundum se bona, & ideo secundum se appetibilia; quædam verò habent rationem bonitatis ex utroque aliud, & sunt appetibilia propter aliud. Unde non est ex imperfectione appetentis quòd aliquod appetat naturaliter ut finem, & aliquid per electionem ut ordinatur ad finem. Quia igitur natura intellectualis in Angelis perfecta est, invenitur*

in sola cognitio naturalis, non autem ratiocinativa: A

quæ non possunt cognoscere evidenter: v. g. quando dæmones visis Christi miraculis, con-
spiciebant ipsum esse Filium Dei; vel dum ex ali-
quibus signis, aut externis indicis, venantur ac
explorat cordium secreta, & futura contin-
gentia: si quidem ibi sunt duo actus, quorum
unus causatur ab alio, scilicet visio mirabilium
Christi, & suspicio divinitatis illius; visio hujus
signi externi, putâ immutationis vultûs, & sus-
picio talis cogitationis in mente conceptæ. Ne-
que valet si dicas, hæc omnia cognosci unico a-
ctû, subindeque ibi nullum intervenire discurs-
um, qui pluralitatem actuum, quorum unus sit
causa alterius, essentialiter importat. Nam con-
tra: Repugnat unum & eundem actum esse si-
mul evidentem & obscurum, certum & opina-
tivum, necessarium & liberum: Sed cognitio
mirabilium Christi erat dæmonibus evidens
certa, & omnino necessaria; cognitio verò di-
vinitatis illius, inevidens, incerta, opinativa, &
contingens: Ergo ibi erat diversitas actuum.

Respondet approbando responsum inter
arguendum datam. Ad probationem in contra-
rium dicendum est, quod sicut non implicat
eundem actum cognitionis esse simul abstra-
ctivum & intuitivum, respectu diversorum, ut su-
prâ ostendimus; ita non repugnat esse eviden-
tem & obscurum, necessarium & opinativum: i-
mò sæpe in nobis reperiuntur actus habentes
omnes hujusmodi conditiones; nam contingit
multoties à nobis cognosci principium aliquod
evidenter lumine naturali, & simul in eo quas-
dam conclusiones in confuso tantum & opina-
tivè; quia non penetramus simul, cum veritate
hujusmodi principii veritatem illarum conclu-
sionum, aut necessariam connexionem hujus-
modi principii cum illis conclusionibus.

Ad illud quod subjungitur de scientia, dicen-
dam est imperfectiorem discursus, seu quod
cognitio scientifica ex priori cognitione caufe-
tur, non esse de ratione omnis scientiæ, sed so-
lum de ratione illius quæ à cognitione princi-
porum realiter distinguitur: ut patet in scientia
divina, quæ est verè & propriè scientia, & ta-
men non est discursiva formaliter, quia princi-
pa & conclusiones diversis cognitionibus non
tingit, ut docet S. Thomas suprâ quest. 14. art.
1. ad 1. & in questionibus disputatis, quest. 2.
de scientia Dei art. 1. ad 4. ubi sic ait: Discursus
non contingit nisi secundum quod intellectus cognoscens
principia, cognoscitur in potentia tantum conclusiones: si
autem actu cognosceret, non esset ibi discursus; cum mo-
do non sit nisi exitus de potentia in actum. Dicitur er-
go in Deo, ratione certitudinis, non autem rati-
one discursus. Cum ergo Angelus cognoscens
principia, non cognoscat in potentia tantum
conclusiones, sed unico & simplici actû videat
conclusiones in principiis, ut supra ostendimus, est,
non reperitur scientia absque discursu formali,
cum solo discursu virtuali: iste enim nullam im-
perfectiorem importat, sed potius eminentiam
perfectiorem; cum consistat in unico actû
equivalente pluribus, ac virtute quæ multiplici-
quantum scilicet unica formaliter cognitio
per naturam terminatur ad causam, quam ad ef-
fectum; prius ad principium, quam ad conclu-
sionem, cum dependentia & causalitate virtua-
li: ita quod terminatio ipsius ad causam & ad
principium, sit ratio terminationis ejusdem ad
effectum & conclusionem.

Objicies tertio cum Suarez: Est Angelus non
discursans circa naturalia quæ cognoscuntur evi-
denter, in illis tamen necessariò dari debet dis-
curtus circa supernaturalia, & circa naturalia

Tom. II.

Tom. II.

§. III.

Corollaria notatu digna.

EX dictis in hoc articulo habes primò resolu-
 tionem alterius difficultatis, quam pertra-
 ctat D. Thomas art. 4. hujus questionis, an scilicet
 Angelus intelligat componendo & dividendo:
 Ex eodem enim principio, quo supra proba-
 tum est, Angelum non discurrete, deducitur etiam
 illum non uti formali compositione & di-
 visione: quia sicut in principio videt statim con-
 clusiones, ita etiam cognito aliquo subjecto, co-
 gnoscit etiam per unum simplicem actum omnia
 quæ illi conveniunt aut repugnant: Ergo si-
 cut non discurret, ita nec componit aut dividit.
 Dices primò: Intellectus Angelicus inter-
 dum utitur pluribus speciebus ad negandum al-
 liquod prædicatum de subjecto, v. g. speciebus
 hominis & leonis, ad negandum quod leo sit ho-
 mo: Ergo tunc non cognoscit ea quæ repugnant
 subjecto, per unicum simplicem actum, & con-
 ceptum, sed per plures, juxta pluralitatem spe-
 cierum; quia conceptus debet proportionari
 speciei à qua elicatur.

Respondet primò negando Antecedens:
 quia ad propositionem negativam non est ne-
 cessarium habere claram & distinctam cog-
 nitionem utriusque extremi; sed sufficit cognosce-
 re repugnantiam unius extremi ad aliud; ita
 quod illud extremum non cognoscatur quid di-
 tativè, sed tantum ut alteri repugnans: ad illud
 autem non requiritur necessariò concursus du-
 plicis speciei; quia species representans Angelo
 aliquod

fff aliquod

aliquod extremū, repræsentat etiam quicquid ei convenit aut disconvenit; v. g. species repræsentans hominē, repræsentat etiam equum & leonē, non quidditative, sed prout non sunt homo.

43 Respondeo secundò: dato Antecedente, negando Consequentiam: nam etiam si species sint plures, si tamen advenitur per modum unius, non est necesse quod dentur plures conceptus; maximè quando lumen intellectus qui ipsis utitur est perfectum, ut in Angelo contingit: quando autem ille utitur pluribus speciebus ad aliquid affirmandum vel negandum de subiecto, non utitur illis, ut plures sunt, sed ut se habent per modum unius, quia cognoscit unum objectum per ordinem ad aliud. Unde quando additur in objectione, quod conceptus debet proportionari speciei, distinguendum est, debet proportionari speciei totali, ex pluribus partialibus adunatis, ut sic loquar, compositæ, concedo: speciei partiali tantum, nego.

44 Dices secundò: Angelus interdum attribuit subiecto ordinis naturalis aliquod prædicatum supernaturale: Sed illud non potest per speciem rei naturalis repræsentari, nec per eiusdem conceptum cognosci: Ergo tunc necessariò datur duplex conceptus, & consequenter compositio.

45 Respondeo non repugnare quod eodem conceptu intelligatur duplex objectum, unum naturale, & aliud supernaturale. Et quidem si objectum supernaturale cognoscatur quidditative, attingitur per se primò per conceptum; objectum verò naturale, secundum quod quodammodo reducitur ad supernaturale, secundariò tantum cognoscetur. Si verò objectum supernaturale non cognoscatur quidditative, tunc conceptus & species per se primò attingit rem naturalem, & secundariò supernaturalem: sicut species creaturæ repræsentat hoc modo secundariò & connotative creatorem.

46 Dices tertio: Veritas & falsitas non reperiuntur in simplici apprehensione, sed solum in compositione aut divisione, ut docetur in Logica: Sed veritas & falsitas sunt in intellectu Angelico: Ergo & compositio ac divisio.

47 Respondeo distinguendo Majorem: non sunt nisi in compositione & divisione formali aut virtuali, concedo Majorem: formali tantum, nego Majorem. Quamvis autem in intellectu angelico non sit compositio aut divisio formalis, in illo tamen reperitur compositio & divisio virtualis, sicut & virtualis discursus; quia simplex illa penetratio quidditatis, intellectui angelico conveniens, æquivaleret nostræ compositioni & divisioni; & idè in illa veritas aut falsitas reperitur, licet non possit reperiri in nostra simplici apprehensione, propter rationem oppositam.

48 Ex dictis etiam colliges plures prerogativas & excellentias, quibus scientia angelica eminet supra humanam. In primis enim scientia nostra limitata est, & ad certum genus entis coarctata ac definita: angelica verò ad omnia ferè naturalis ordinis scibilia se extendit, totius naturæ statum, & universi ordinem, rerum omnium creaturarum naturas, genera, species, & individua attingit; quia hæc omnia pertinent ad ordinem & pulchritudinem universi, cuius regimini Deus Angelos præfecit. Unde præclare Gregorius lib. 2. Moral. cap. 2. dicit: *In hoc natura angelica est à natura nostræ conditione distincta, quod nos & loco circumscribimur, & cæcitate ignorantia coarctamur:*

A Angelorum verò spiritus, loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum scientia longe super nos incommensurabiliter dilatatur; interius quippe exteriorum, sicutur. Quid enim de his qua scienda sunt nesciunt, qui ne nostræ scientia, valde dilatata est, sed tamen comparatione divina scientia angusta. Angusta sane, quia non omnia possibili, nec futura, nec cogitationes cordium, nec mysteria gratiæ lumine naturali cognoscunt; nec Deum ut est in cognitione intuitivâ vident, nec comprehendunt. Dilatur tamen eadem scientia Angelorum respectu nostri, quia omnia sibi inferiora nedum

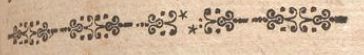
B Deinde, Scientia Angelorum semper est in aliquo actu secundo, saltem quantum ad cognitionem sui, & Dei ut auctoris naturæ, sicut supra declaratum est: non enim illis sicut nobis in eis sensus, nec vigilia, & somni vicissitudo, quæ intellectuales illorum operationes interpollentur. Non est etiam in potentia quantum ad ea que tenent ex parte principii cognitionis: sicut enim corpora superiora, scilicet caelestia, non habent potentiam ad esse, quæ non sit completa per actum; ita caelestes intellectus, scilicet Angeli, non habent aliquam intelligibilem potentiam, quæ non sit totaliter completa, per species intelligibiles eis connaturales, ut supra vidimus.

C Præterea Angelus non discit, nec componendo vel dividendo intelligit, sed unico intuitu videt effectus in causis, conclusiones in principiis; & cognito subiecto, statim omnia quæ illi conveniunt aut repugnant per unicum simplicem actum cognoscit. Hinc Dionysius cap. 7. de divin. nomin. ait, quod Virtus intellectualis Angelorum resplendet perspicaci divinum intellectum simplicitate. Et D. Bernardus serm. 5. in Cantica. *Cælestis spiritus, inquit, solâ vicinitate ac vicinitate naturæ sufficit apprehendere summa, & infima penetrare.* Unde Angelorum scientia, non solum habet rationem scientiæ, sed eminenti quodammodo est simul scientia & intelligentia, & æquivaleret nostræ scientiæ, & habitui primorum principiorum: quæ enim sunt divisa in inferioribus, adunantur in superioribus.

D Denique in Angelis duplex solet distinguere cognitio, matutina scilicet & vespertina, ut ex Augustino declarat Angelicus Doctor, hic art. 6. & 7. Cognitio matutina dicitur illa, quæ per lumen gloriæ, & visionem beatificam, vident res in verbo, id est in essentia divina gerente vices verbi & speciei expressæ: vespertina verò, quæ per species inditas res in seipsis cognoscunt. Nam ut ait Augustinus lib. 11. de civit. cap. 7. *Quia cognitio creaturæ in seipsa decoloratur, ut ita*

E dicam, quàm cum in Dei sapientia cognoscitur, velut in arte perquam facta est; idè vespere congenitius quàm nox uti potest. Et lib. 4. de Genesi ad litt. cap. 22. *Multum interest, inquit, inter cognitionem rei cuiusque in Verbo Dei, & cognitionem naturæ ejus; ut illud merito ad diem pertinet, hoc ad vespeream, in comparatione enim lucis illius que in Verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, quæ creaturarum quamlibet in seipsa novimus, merito nox dici potest.* Hæc autem distinctio cognitionis angelicæ in matutinam & vespertinam, ab Augustino introducta est, ut caput primorum Geneseos, in quo mundus sex dierum spatio à Deo dicitur conditus, facilius explanaret. Cum enim quarto die Sol factus legatur, appa-

apparere quomodo ante quartum diem potuerit esse distinctio inter mane & vespere, & series illa dierum, qui Solis circuitu peraguntur. Unde ut hac difficultate se expediret, de die spirituum hoc difficultate se exposuit; ita ut si seu cognitione angelica, illud exposuit; ita ut si ex mane & vespere fit unus dies consue- rit, sic ex utraque notitia, matutina & vespertina, unus dies angelicæ cognitionis exurgat. De quo videri potest S. Thomas quæst. 8. de veri- tate art. 17. ubi duplicem hanc Angelorum cog- nitionem fuse explicat.

DISPUTATIO XI.

De dilectione Angelorum.

Ad quæstionem 60. Divi Thomæ.

Ablatis his quæ ad intellectum Angeli pertinent: ordo doctrinæ postulat ut ad ea quæ spectant ad voluntatem, naturâ posterioriorem intellectui, gradum faciamus. Sed quæ ea quæ in quæstione 59. docet D. Thomas de voluntate Angeli, facilia sunt, & patent ex his quæ de potentis animæ rationalis docentur in Philosophia, hanc quæstionem prætermittimus, ut de dilectione Angeli, quæ est præcipuus voluntatis actus, breviter differamus.

ARTICVLVS VNICVS

An amor, quo Angelus seipsum & Deum natu- rali diligit, sit necessarius, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium?

Certum & indubitatum est apud Theologos, Angelum seipsum amare necessariò neces- sitate specificationis: cum ita adigatur ad amo- rem sui, ut actum contrarium, nempe odium sui, habere nequeat. Unde solum difficultas est, an seipsum & Deum necessario diligit, quoad exercitium? ita ut actum dilectionis naturalis sui & Dei, nunquam possit interrompere, seu ab illo omninò cessare?

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico breviter, Angelum seipsum, & Deum ut auctorem naturæ, amare necessariò, et- iam quoad exercitium. Est contra Ferrarien- sem, contra Gentes cap. 109. quem sequitur Vazquez in commentario art. 3. hujus quæstio- nis: est tamen communior inter Thomistas.

E Probatum prima pars ratione fundamentali. Angelus cognoscit & contemplatur seipsum ne- cessariò, etiam quoad exercitium, ut disputatio- ne præcedenti ostendimus: Ergo eadem neces- sitate seipsum diligit. Probatum consequentia: tum quia operatio voluntatis proportionatur operationi intellectus, per quam dirigitur & re- gularur: tum etiam, quia si Angelus seipsum ne- cessariò semper intelligit, vult necessariò seip- sum semper diligere: hoc autem est seipsum amare, quia hoc est sibi velle maximum bonum. Adde quod ex naturali cognitione, quâ An- gelus se & omnes suas naturales perfectiones comprehendit, resultat necessariò iudicium

Tom. II.

practicum omninò immutabile, quo se & omnes illas perfectiones iudicat necessariò debere a- mari: Ergo necessariò cognoscit seipsum, cog- nitione practicâ causante amorem, & non so- lum cognitione merè speculativâ, quæ amorem non parit, ut contendit Ferrariensis loco citato. Consequentia patet, Antecedens probatur. Iudicium de aliquo objecto diligendo est tunc im- mutabile, quando nulla potest esse ratio for- mandi iudicium oppositum: Sed nulla potest esse ratio ob quam Angelus formet iudicium oppositum iudicio de seipso diligendo: Ergo Angelus se & omnes suas naturales perfectiones comprehendens, format iudicium practicum omninò immutabile de seipso diligendo. Major patet, Minor probatur. Amor proprius non ge- nerat Angelo fastidium, sed delectationem; nec impedit, sed iuvat tanquam medium ad alias o- perationes, maximè verò ad dilectionem Dei: Ergò nulla est ratio ob quam Angelus formare possit iudicium contrarium iudicio de seipso diligendo: siquidem ratio ob quam potest ha- beri iudiciũ de suspensione amoris alicujus ob- jecti, aut de illius odio, est quia amor ille generat tædium, aut est impeditivus majoris boni.

C Probatum secundò eadem prima pars, ratione quam insinuat S. Thomas quæst. 16. de malo art. 2. ad 6. ubi ait: *Quantum ad hoc operatio ejus (Sci- licet Angeli) immutabilis est, quod semper intelligit. Et similiter considerandum est circa voluntatem, cujus operatio proportionatur operationi intellectus.* Quib⁹ verbis aperte declarat, quòd sicut intellectus Angeli non potest cessare ab omni actu, ita nec ejus voluntas: sicut autem omnis cognitio An- geli, in cognitionem sui, tanquam in primam o- perationem ab ipsa natura determinatam & procedentem, reducitur; ita & omnis ejus vo- litio naturalis, in amore & dilectione sui funda- tur; unde communiter dicitur: amabilia quæ sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus ad se- ipsum: Ergo amor naturalis quo Angelus seip- sum diligit, necessariò debet esse continuus & nunquam interruptus, tum indeque necessarius quoad exercitium.

D Ex his probata manet secunda pars conclusio- nis. Nam in amore naturali quo Angelus seip- sum diligit, includitur amor Dei tanquam au- ctoris & conservatoris proprii esse; cui conse- quenter Angelus non potest non velle existen- tiam, aliasque perfectiones, lumine naturali cog- nitus: Ergo si seipsum amat necessariò quoad exercitium, eadem necessitate Deum ut aucto- rem & finem naturalem diligit. Unde sicut ex cognitione quâ se & omnes suas naturales per- fectiones comprehendit, resultat necessariò iudicium practicum omninò immutabile de sui dilectione, ita & ex cognitione quâ Deum ut auctorem & finem naturalem in seipso tanquã in speculo purissimo contempletur, oritur ne- cessariò iudicium practicum omninò immuta- bile, quo iudicat illum esse necessariò diligendũ, ut magis ex argumentorum solutione patebit.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò: Esse semper in actu secundo, arguit infinitatem in potentia: Sed volun- tas Angeli est finita: Ergo non est semper in actu

Fff 2

actu